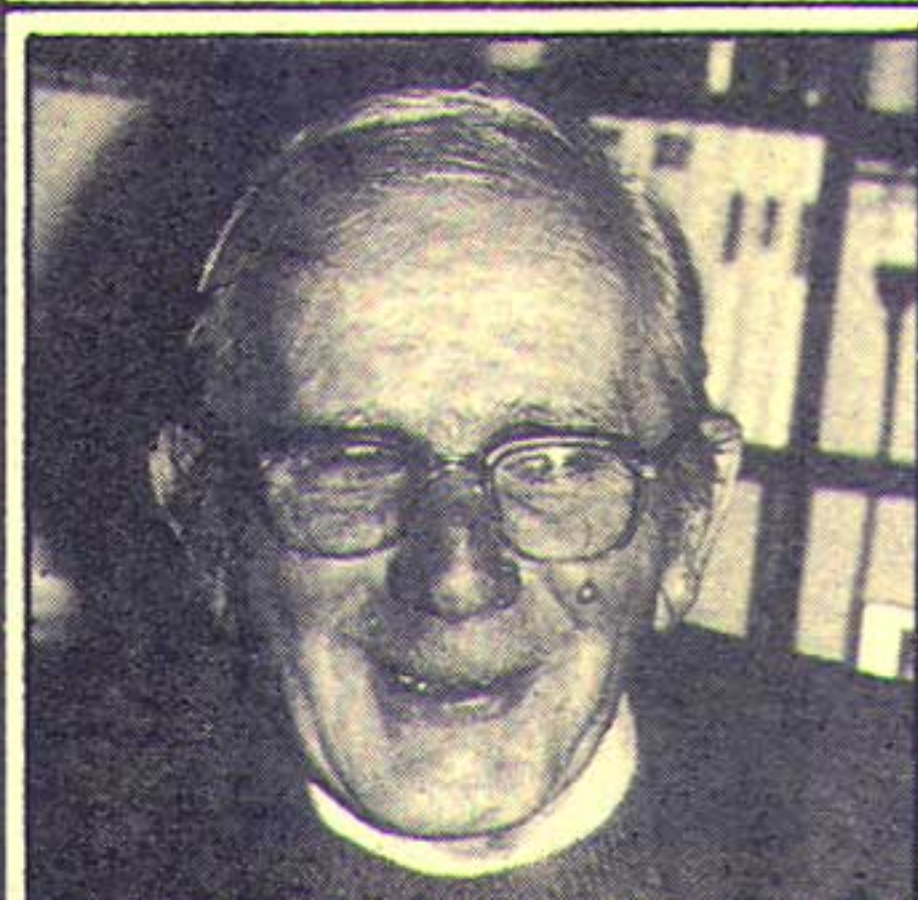
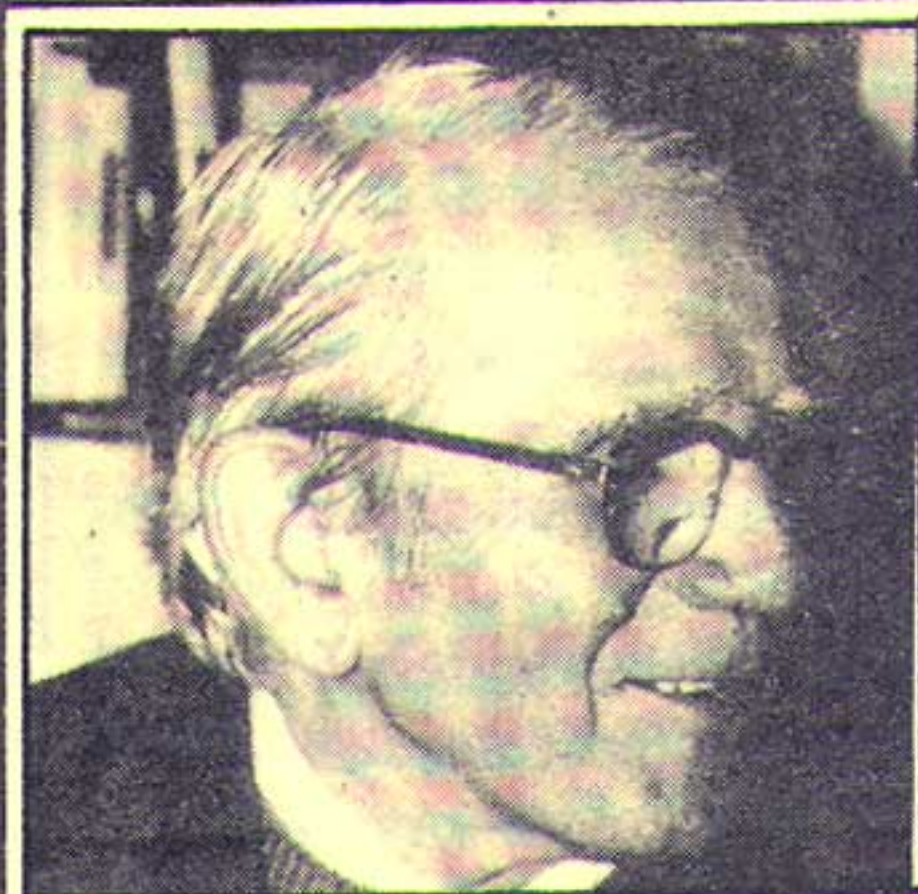

EN VILANOVA : L'ARTISTA I L'HOME

Amb en Joan Vilanova, el gran dibuixant, hem xerrat llargament i de tot. I hem anat passant d'un tema a un altre, sense adonar-nos del temps que transcorria. I mentre parlàvem, anàvem comentant els seus dibuixos. I fins i tot ell ha recitat 4 ó 5 poemes del Cançoner català.

Patriota, manresà de soca-rel, coneixedor com pocs dels ambients de la ciutat i d'un feix d'anècdotes de la vida local de fa 20, 40 ó 60 anys, en Vilanova ens ha abocat molta part del seu gavadal de saviesa popular.

Treure la part millor de la conversa i oferir-vos-la és difícil. I per força n'han hagut de quedar fora trossos molt interessants -d'alguns dels quals però en pensem parlar en algun proper butlletí.

I passem ara a conèixer una mica més a en Joan Vilanova, en la seva doble faceta artística i humana.

DIBUIXOS A DEU DUROS

— Si no m'erro, vosté ja ha arribat a la setentena . . .

— Sí, el mes passat vaig fer setanta-un anys. Jo vaig nèixer exactament el 17 de novembre de 1908.

— I des de que va nèixer fins que va fer el seu primer dibuix, va passar molt temps?

— Ui, no ho sé! A mi de petit ja m'agradava dibuixar. Però després ho vaig deixar, perquè disfrutava més anant a empaitar les noies i fent excursions i diverses activitats. Tot això va fer que no comencés a dibuixar amb seriositat fins als 36 anys. I pel mig, hi va haver tota l'època de la fam. Les vàrem passar molt negres, eh? Vosaltres, els joves no sabeu pas què és passar gana contínuament. Va ser terrible. Acabaves de dinar i hauries dinat tres vegades més.

— I què el va induir després a tornar a dibuixar?

— Mira, als 36 anys jo estava casat, tenia canalla i passava moltes privacions, moltes. I vaig pensar: "noi, has de guanyar alguns cèntims més". I així vaig anar fent dibuixos. Ho feia a estones, a ben dinat, a ben sopat. Pensa que he estat 45 anys treballant a l'Anònima, eh?

— I a qui els venia els dibuixos?

— Als capellans del Bisbat de Solsona. Per cert que en aquell temps allà hi havia en Tarancón. Després, els capellans se'ls van repartir tots. I feina vaig tenir perquè me'n deixessin treure'n còpia. Els vaig haver d'amenaçar dient que en parlaria a la premsa.

— Però l'hi pagaven bé?

— Me'ls pagaven a deu duros cada dibuix, què et sembla?

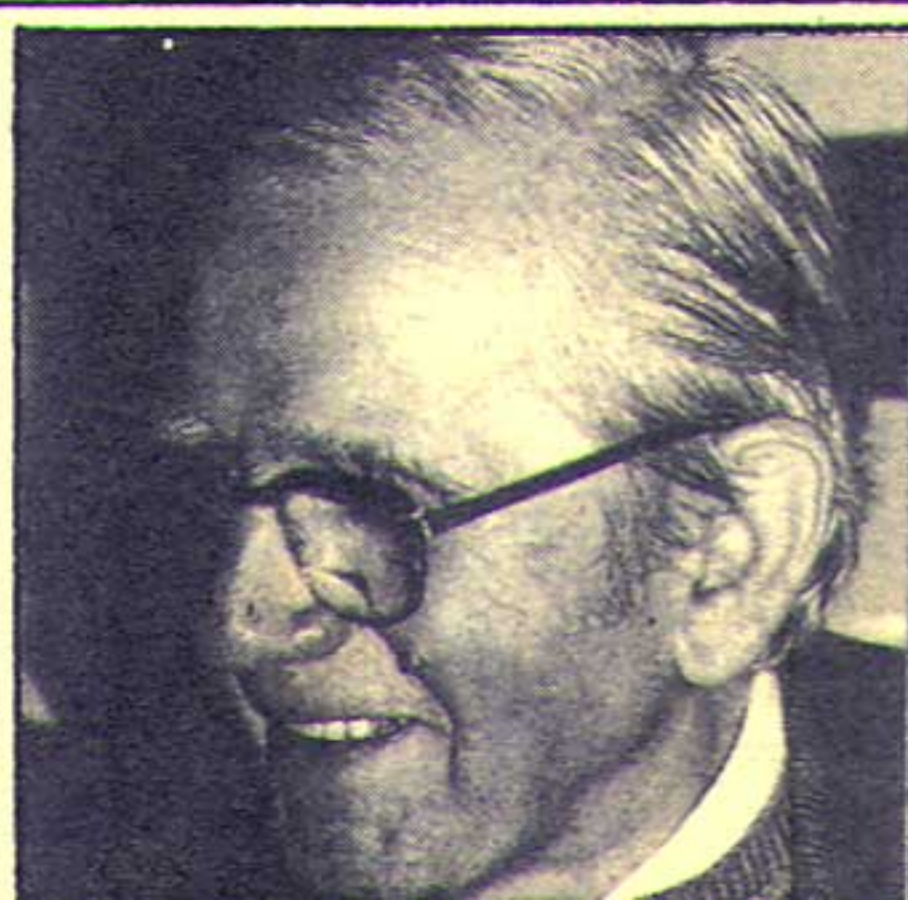
— I actualment, quin valor creu que té un dibuix seu?

— Deu mil pessetes.

— I se'ls ven ara aquests dibuixos?

— Si volgués en comprarien tots els que tinc, però no en venc ni un. Perquè? Perquè m'estimo més mirar-me això que un bitllet de mil pessetes. A més, els metges m'ho han privat tot, no puc fer cap abús de res, no em pot tocar la fresca, no em pot tocar el sol al cap . . . Què n'haig de fer, doncs, dels bitllets? Mentre m'arribin per a viure . . .

— I quins mestres ha tingut vosté?

— Jo només vaig anar tres mesos a Arts i Oficis amb l'Evarist Basiana quan tenia 16 anys. Recordo que en Basiana em va fer dibuixar un pot d'alumini el primer dia, i ja de seguida em donà per dibuixar una Venus. Sempre he jugat amb la imaginació. La majoria de coses que he dibuixat són d'imaginació (Veus, veus, per exemple, aquest dibuix -em diu assenyalant-ne un en el qual es veu un matrimoni tirant-se els plats pel cap-, aquí hi pots veure una parella molt ben avinguda. Eh, quin ritme hi ha aquí? Tot vola, però tot vola amb harmonia. Veus? La Dona, la criatura . . . Quin desastre! I mira aquest altre, això representa un avortament. Veus? la "comadrone", la soltera i el "manso" preocupat . . .)

— I no ha influït en Junceda en els seus dibuixos?

— En Junceda és un gran dibuixant. Jo he après molt d'ell. Dominava la simplicitat d'una manera extraordinària i donava molt caràcter a les persones. De composició, però, potser en tinc més jo. Perquè, veus, cada dibuix d'aquests es podria ampliar i fer-ne un plafó. A més a més jo sóc més desvergonyat que en Junceda.

EL LABORIOS PART DEL CANÇONER

— I què li sembla si parlem una mica de la seva gran obra, el Cançoner?

— Aquesta és una llarga història. La idea del Cançoner jo l'he tingut tota la vida i l'he anat fent mentalment sempre perquè la portava a dintre meu, però fins als 67 anys no vaig posar-me a dibuixar-lo.

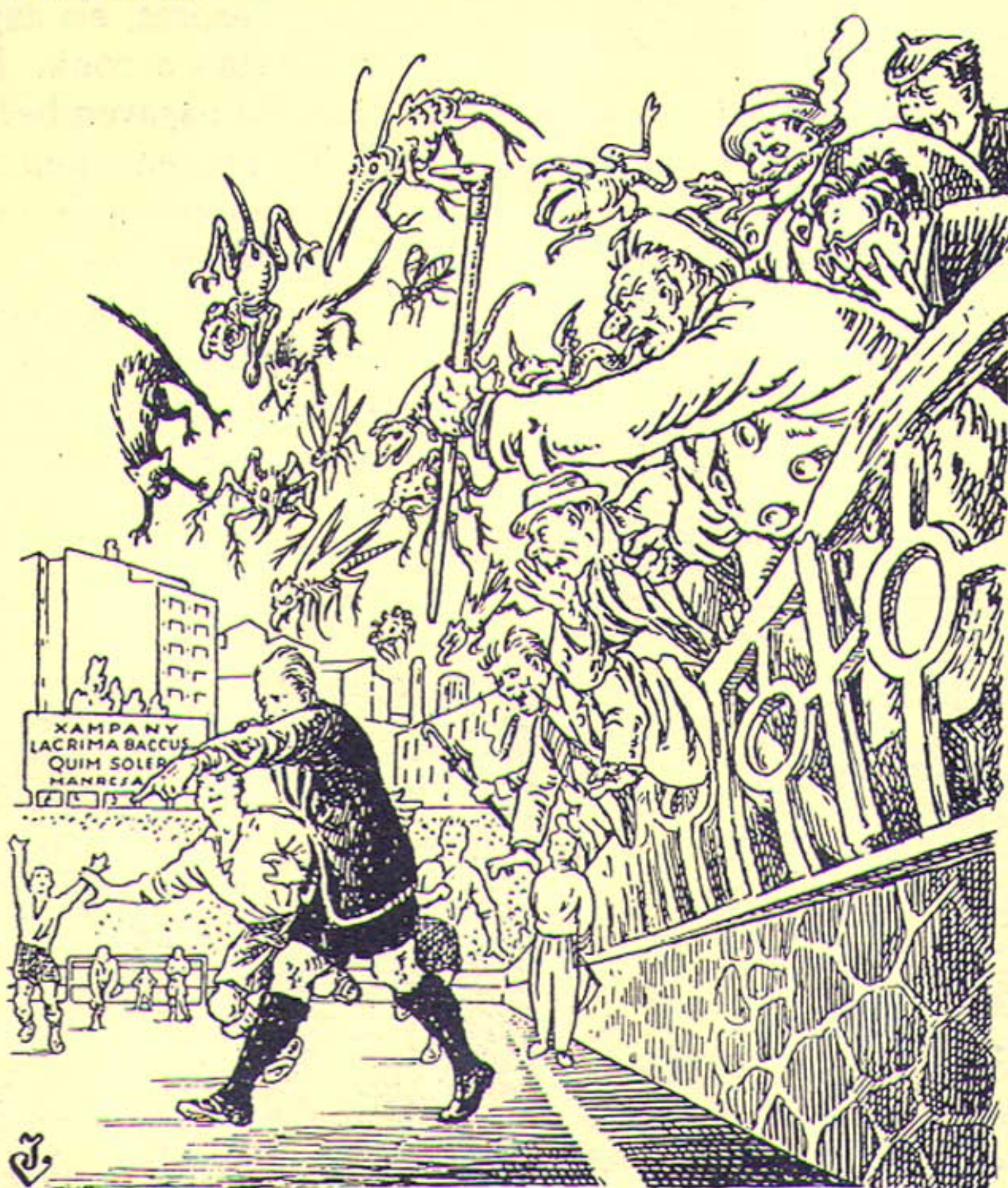
De jove jo anava als Aplecs -A la Salut, a Juncadella, etc-; llavors els aplecs eren molt diferents dels d'ara: hi anava tota la gent sana, tothom hi anava a peu, tothom es portava el berenar i les noies estaven molt enjugassades i rialleres.

Un dia en un aplec que es celebrà a les Marcetes, vaig veure un grup que cantava "Muntanyes del Canigó" i em va sorprendre tant aquella melodia que vaig sentir un no sé què que em pujava des dels talons fins al cervell, com si en aquell moment se m'hagués revelat tot el que era la vida, i així vaig començar a interessar-me pel Cançoner. I des de llavors, les melodies del Cançoner català -que són meravelloses, extraordinàries- han estat la música de fons de la meua vida. En tots els moments que he viscut, inclús viatjant, mirant per la finestreta del cotxe un paisatge, sentia dintre meu ressonar una melodia determinada, d'acord amb allò que veia.

Després la Caixa d'Estalvis es va interessar pel Cançoner i em va animar a continuar-lo fent. Però jo aquí a Manresa no podia fer res, tothom em demanava coses, tenia reunions, em distreia enraonant pel carrer. I la Caixa em va dir: "Tria el poble i l'hotel que vulguis per continuar dibuixant el Cançoner". Va ser quan vaig anar a Sant Boi de Lluçanès, un poble molt agradable. Allà vaig plasmar tot el que la meua ment havia anat forjant durant tant temps. I hi vaig fer més de 300 dibuixos -dels 600 que hi ha en total-.

I vaig tornar a casa. Vaig tornar perquè m'enyorava allà sol, a la fonda, treballant, però treballant com una bèstia, eh? Perquè no ho sap ningú però això m'ha escurçat 4 ó 5 anys de vida. Entre tot hi vaig estar 3 anys dibuixant el Cançoner, i quan ja l'acabava no em podia ni posar l'americana, ni calçar, ni fer res, m'ho havien de fer tot de tan fomat que estava. Inclús pensava que em moriria, de tal manera que quan faltava una setmana per acabar-lo, encara pensava que no hi seria a temps i al vespre, quan me n'anava a dormir, deixava totes les coses amb ordre perquè ho trobessin tot ordenat en el cas que em morís durant la nit . . .

I no em vaig morir. I vaig acabar el Cançoner. I al cap de 48 hores, ja em posava l'americana, ja ho podia fer tot jo sol altra vegada; va ser com un alliberament. Perquè, com les dones pateixen parint, jo havia patit molt fent aquest treball. Però a l'igual que és una joia tenir un infant, també per a mi ha estat una gran joia haver fet una obra com aquesta. I a més, és com un deure que jo tenia amb Catalunya, promés aquell dia al bosc de les Marcetes.

— En el Cançoner vosté hi devia trobar un dels seus temes preferits per a dibuixar, el religiós.

— Sí, el Cançoner té molta part religiosa. Jo la bellesa la vaig a buscar allà on és, menys en la grolleria. He dibuixat molts sants i no me'ls he estimat mai gaire, però n'he fet molts perquè hi ha molta bellesa; la música d'església m'agrada moltíssim.

Jo he dibuixat de tot: parts, avortaments, frares, donzelles, sants, la Mare de Déu i ho he dibuixat amb una tal tendresa que se m'escalfaven les parpelles quan ho dibuixava, perquè ho expressava tal com ho veia quan era petit. La Mare de Déu és inefable, és molt bonica. Si no existeix, és igual, jo me l'estimo. Encara que sigui com el Quixot que sabem que no ha existit mai però que per a nosaltres ha existit, és una figura vivent. Jo he fet tot això amb una gran devoció i he intentat fer-ho de manera natural.

— I quan veurem editat el Cançoner?

— Bé, sobre això té la paraula la Caixa. Han donat l'encàrrec a una editorial de Barcelona i podria ser que el primer volum -dels 3 que hi ha- sortís per Sant Jordi o inclús abans. El Cançoner català és un tresor que poca gent coneix i no serà mai prou ponderat. És una cosa purament meravellosa.

EL BARRI, ELS ARBRES I LA FONT

— Vosté, no hi va néixer al nostre barri, veritat?

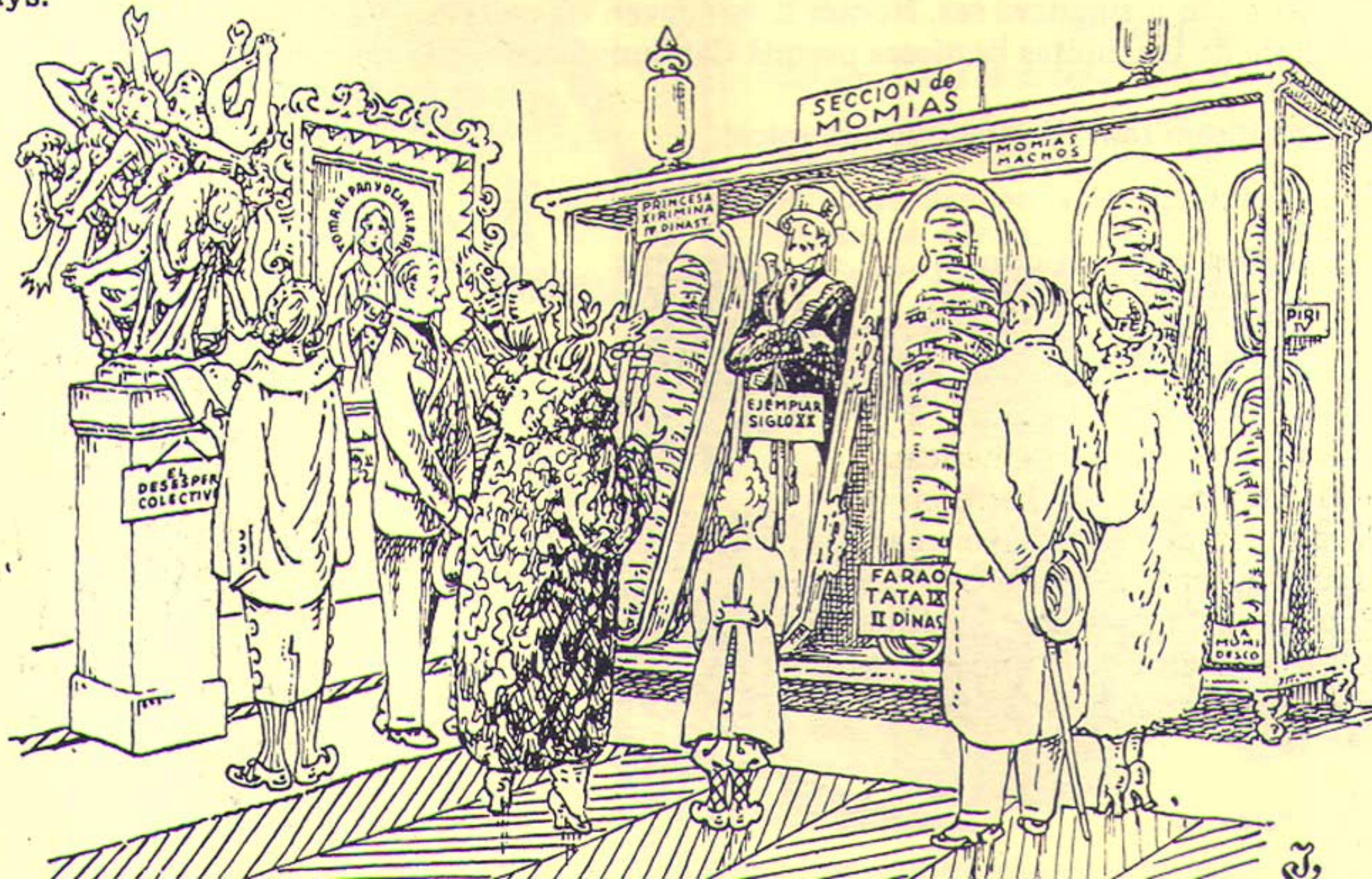
— No, jo vaig néixer a la Seu, a 10 metres de distància de la Mare de Déu de l'Alba. Allà hi vaig viure fins que em vaig casar. Em vaig casar dues vegades. Mira, jo sóc un veterà de la vida: vaig estudiar per capellà, sóc ex-combatent i em vaig casar dues vegades, què et sembla? Ah, una cosa: això que estic casat dues vegades no ho digui que si la meua dona ho sent, s'enrabiaria...

— És clar, no ho deu saber ella...

— Per desgràcia, em sembla que sí que ho sap.

— I quan va venir a viure al barri nostre?

— Fa uns 25 anys.

— I com era llavors el barri?

— Aquí tot eren horts i havies de fer d'alpinista i el dia que havia plogut feies cada patinada que rascaves el nas per terra i anaves enfangat fins dalt. La plaça Catalunya no existia. Hi havia la torre del Paraigua que en deien i tot l'altre eren camps, horts i eres.

Recordo que a la cantonada del carrer Barcelona amb l'Alcalde Armengou hi havia dos camps de futbol. I recordo haver vist per allà a l'Institut gent pescant amb canya, perquè allà hi passava el torrent dels Predicadors, i de tant en tant baixava algun peix.

— Penso que vostè devia sentir-se dolgut quan fa poc van destruir aquella font de vora a casa seva . . .

— I tant! Mira aquells dos arbres els vaig salvar jo. Quan els anaven a tallar vaig anar a l'Ajuntament i vaig fer veure a l'arquitecte que aquells arbres eren molt bonics, que inclús podien ser eficients per a orientar la circulació i que una font allà al mig quedaria molt bé. L'arquitecte va agafat la idea amb entusiasme., llavors en Sardans i jo ens vam encarregar de la font, la feina que vaig tenir per fer-hi portar aigua. Però quan va funcionar quedava molt bonica entremig dels dos arbres.

L'endemà ja veig un home que s'hi enfila i ho trepitja per anar a veure aigua. Li vaig dir el nom del porc. Potser m'hauria estovat, però com que va veure que jo era més vell, em va deixar estar. Després vaig veure tres dones que seien allà i les criatures trepitjaven el jardinet, i els vaig dir: "Escolti, que no els ha sortit el queixal del seny a l'edat que tenen?" Em van dir: "Oh, però si no fan pas cap mal els nostres nens". Què et sembla? I un altre dia, a una senyora que seia allà llegint el diari, mentre el nano feia de les seves, li vaig dir: "Escolti, vostè que sembla una persona culta perquè veig que sap llegir, consent que aquest noi faci això?"

Som així . . . Som així en aquest país . . . I els veïns ho veien, eh? perquè la destrucció va durar 15 dies o 3 setmanes. Inclús un dia un nano, amb el seu pare al costat, picava amb un totxo la pica de la font. Tu creus que poden anar a votar aquesta gent que deixen fer això? No tenen dret a tenir vot. Jo les persones que fan això les invalidaria com a votants.

RECONSTRUIR CATALUNYA

— Vostè sempre ha estat un ferm catalanista, oi?

— Tota la vida. Encara recordo quan a Manresa només hi havia un 3 % de castellans que eren els militars del "quartel", la policia, el cap de telègrafs, el cap de correus, el jutge i prou. Jo els tenia força antipatia per una cosa: aquesta gent no havien volgut baixar mai del burro. El jutge tenia un aire molt autoritari i una gran antipatia a Catalunya.

Jo he donat feina a molts castellans i estic content d'haver-ho fet, els tinc un gran respecte. El que no accepto és que vinguin forasters aquí i et vulguin manar o que la policia et maltracti, o que un dia a Navarres, em treguin de la Fonda per parlar català, com em va passar a mí, evidentment fa molts anys.

Pensa que quan vaig entrar després de la guerra pel Pirineu, em van posar una multa de 500 ptes. per haver escrit una paraula catalana. Vaig posar "gremi" en comptes de "gremio". Encara guardo el paper. Em vaig trobar amb moltes vexacions.

Encara hi ha molta gent que es diuen catalanistes i que no van anar a votar l'Estatut i molts castellans que hi van anar. A Barcelona va votar la perifèria. Ens estimen bastant els immigrants, sobretot els andalusos. Són bona gent. L'altre dia, vaig trobar un gris -bé ara ja no són grisos- que em parlà en català amb accent castellà. Vaig estar tan content, tan content, que no me'n vaig poder estar de dir-li: "Li desitjo molts anys de vida i molta sort".

— Creu que ens en sortirem de tot plegat?

— Jo no sé si Catalunya ressorgirà o no ressorgirà. Després d'haver passat en Franco . . .! Has de pensar que en aquells primers deu anys d'en Franco, treien la gent del cafè perquè anessin a la processó. Era així, eh? I el diumenge, desfilada al passeig de tots els falangistes amb "el brazo en alto" i si hi havia algú que se'l descuidava li fotien una garrotada i el podien tancar i tot. Després al cine, quan s'acabava la sessió, tothom dret havia de cantar el "cara al sol". A més, en els sobres que enviaves havies de posar "Viva España. Viva Franco. Primer año triunfal". I l'any següent, "Segundo año triunfal", i després "Tercer . . ."

Allò era una ximpleria. Sembla estrany que hi pogués haver gent culta que ho permetès. Franco era murri, però no era intel·ligent. No li agradava res. Només li agradaven els pallasos. Va ser un home nefast.

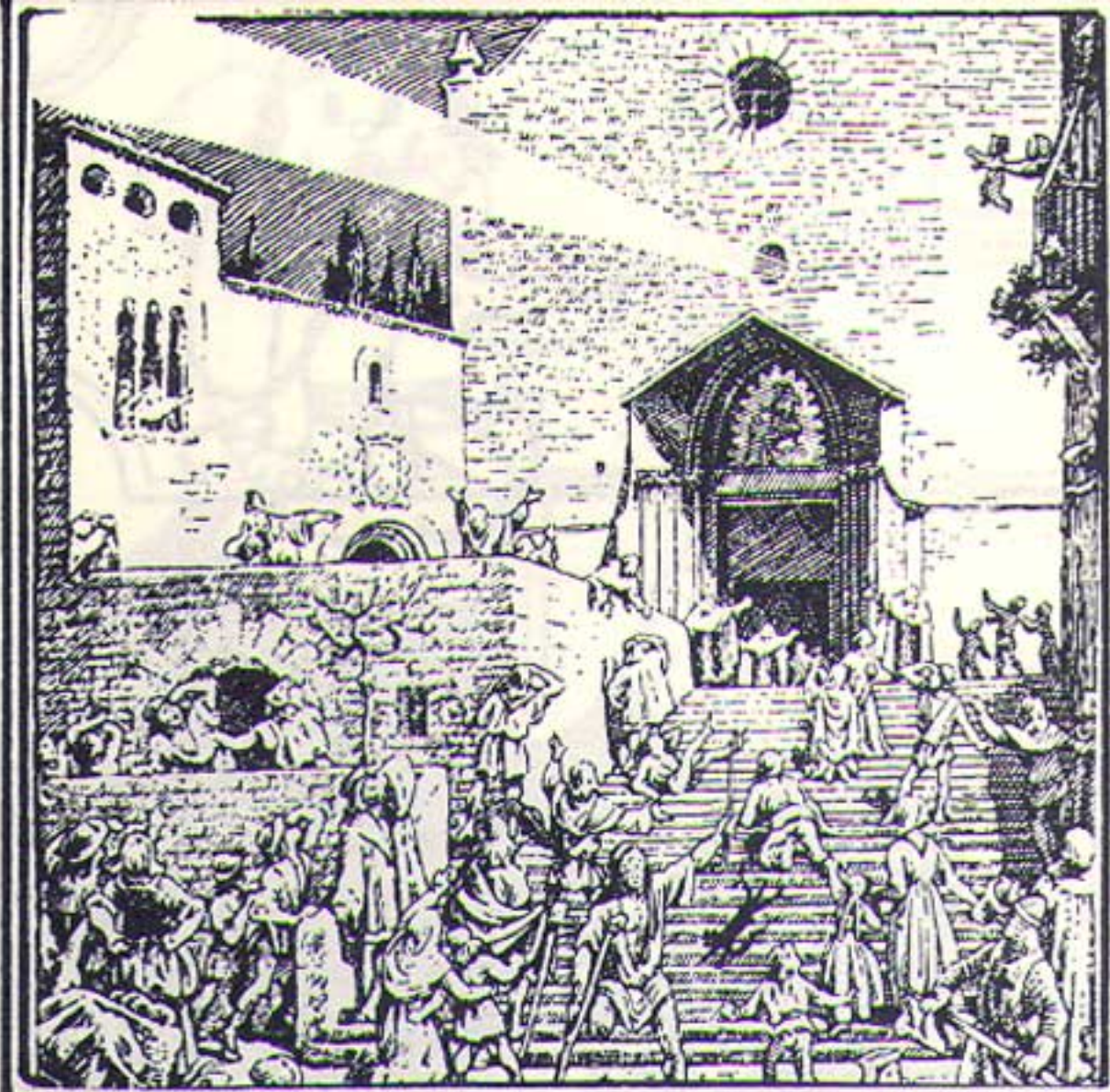
Nosaltres ara hem de fer moltes bestieses perquè Catalunya arribi allà on ja havia arribat.

— Però moltes, eh?

— Sí, sí, però ja n'anirem fent, ja, ¡de mica en mica!

JOAQUIM ALOY i BOSCH

records de la llum

L'AUCA DE LA SÈQUIA I LA CENSURA

La sortida d'aquest Butlletí coincideix amb la celebració de les Festes de La Llum i per això ens ha semblat oportú que en Joan Vilanova ens en parlés una mica, ell que sempre hi ha estat tan vinculat. I ho ha estat per diverses raons: ell és el qui va dibuixar l'AUCA DE LA LLUM, que consta de 83 vinyetes, i en les que reflexa amb gran perspicàcia fins el més mínim detall de la realització del que ell n'anomena "obra magna" -la Sèquia-. Ell també, no tenint-ne prou en dibuixar-la, la va portar a l'escena, sortint així L'AUCA DE LA SÈQUIA, que precisament aquests dies es torna a representar al Teatre Conservatori.

Finalment ell està vinculat a La Llum també per les gestions que va fer perquè LA BEN PLANTADA pogués venir a Manresa i servir d'homenatge a tots els iniciadors de la Sèquia.

De tot això ens en parla amb la seva tradicional ironia i la seva inseparable murrieria en Joan Vilanova:

— Com va ser que vosté escrivís l' "Auca de la Sèquia"?

La idea se'm va ocórrer llegint la història del Sarret i Arbós sobre la sèquia. Primer vaig dibuixar l'Auca de la Llum: anava fent dos dibuixos cada mes per la Revista Bages i mai no sabia quins sortien el mes següent, sempre els anava improvisant.

Després la vaig escenificar i així va sortir l' "Auca de la Sèquia". Jo no em considero escriptor, però com que els que en saben no ho feien, la vaig escriure jo.

— I se'n recorda de les primeres representacions?

I tant, el 1956 se'n varen fer dues al Teatre Conservatori i, per cert, després de la primera, em vaig haver d'amagar perquè em buscava la policia.

— I doncs?

Resulta que teníem un censor, en Joan Pelat, que ens ho corregia tot. En Pelat anys abans havia estat un acèrrim catalanista i havia tingut una gran activitat en els Pomells de Joventut, però després es va passar a l'enemic. Era l'encarregat aquí a Manresa de censurar tot el que podia i per això venia allà al teatre, en els assajos, i es permetia el luxe de corregir frases i indicar-nos allò que havíem de dir. Per exemple, a la frase: "Qui és aquest ximple que ha tocat la campana?", ens obligava a canviar "ximple" per "imprudent".

Però el cert va ser que durant la primera representació no vam respectar en absolut la seva censura i el Sr. Pelat llavors va prohibir-nos la segona, que estava prevista per l'endemà mateix. D'aquesta prohibició la policia se'n va assabentar per ràdio i, per no quedar malament amb els de més amunt, va intervenir de seguida. Em van venir a buscar a mi a la fàbrica, però jo m'havia amagat. Vaig estar tot el dia amagat a la barraca de la bàscula...

A la tarda, a la Cambra de Comerç, van reunir-se les forces vives de la ciutat, juntament amb en Pelat i la policia, i van tirar aigua al vi i es va tornar a donar el permís però amb la condició que ho féssim censurat. Segurament que a ells tampoc no els interessava que es prohibís, perquè llavors potser hauria trascendit i haurien hagut de donar explicacions del perquè s'havia permès la primera representació. Nosaltres, al començar la sessió censurada, ja vàrem avisar a la gent: "Els diríem més coses, però ens han avisat que calléssim".

L' "Auca de la Sèquia" la vaig escriure amb molta ironia i sense grolleria, perquè allà dalt a l'escenari se'n van dir moltes de paraules grolleres, però jo no en vaig escriure ni una, eh? I això em va molestar molt, molt. Pensa a més que tal com la representaven quedava totalment deformada i ningú no en feia cas de les meves indicacions. I després, alguns actors no es sabien els seus papers, es descuidaven trossos sencers i se n'inventaven de collita pròpia. Per exemple, quan un actor diu al Bisbe: "I aquí teniu el Sr. del Xup i de Salelles que li heu batejat 23 criatures", un altre, en comptes de dir "I tan quiet que sembla" va dir "Es veu que té molt bones eines". A més, alguns actors també es disputaven entre ells: "Eh! aquesta frase deixa-me-la dir a mi", "No, que la vull dir jo". Era una disbauxa...

— Quina acceptació van tenir aquestes representacions?

Molt bona. Totes les que s'han fet fins ara n'han tingut molta. A les de 1956, amb les entrades, es van recollir 35.000 ptes. de beneficis, que es van donar a Ràdio Manresa per la campanya "Nadal pel pobre". Jo pels drets d'autor vaig cobrar 12 ó 13.000 ptes. A les representacions que es van fer el 1975 es van treure uns beneficis d'unes 400.000 ptes. que van ser distribuïdes a diverses institucions; en aquesta ocasió vaig cobrar per drets d'autor 30.000 ptes. que les vaig donar íntegrament a l'Associació Protectora d'Animals i Plantes.

Respecte a això recordo que a l'hora del repartiment dels diners, jo vaig demanar que en donessin una petita part per aquesta Associació. Alguns senyors es varen indignar violentament. Un Reverend em digué: "Donar diners pels animals? Quina ximpleria...! Què no ho sap que no tenen ànima?". Jo li vaig contestar: "Ah no? Com ho sabeu que no en tenen, si ni vos sabeu què hi teniu a dintre vostre mateix...? Quan jo em mori no vull anar allà on vos anireu; el meu cel serà allà on van els pardals, els passarells i les cadeneres... La resurrecció, sino és de tota la naturalesa, és una injustícia. No crec pas que el Senyor hagi creat aquestes meravelles per llençar-les al no res".

Continua de la pàgina 6

Un d'ells, perquè callés, em va llençar un bitllet de 1.000 ptes. Vaig marxar indignat, refusant-les. Al cap de quatre o cinc mesos vaig rebre d'ells 5.000 ptes. . . . però l'endemà ja em varen venir a demanar una altra obra per a representar. Fou "El Cañon del Bruch, el corso fiero o el águila abatida a los pies de la Moreneta" i ho van manipular tot. Imagina't que ni tan sols se'ls va acudir en tota l'obra de tocar a sometent! Ho varen fer bastant malament, traduint inclús part del diàleg en francès macarrònic.

L'ESTÀTUA "IMMODESTA" D'EN CLARÀ

— Una conseqüència important de les representacions de 1956 sembla que va ser la gestió per a comprar l'estàtua d'en Clarà, oi?

Sí. Jo amb l'Auca volia mentalitzar la gent sobre el que representava la sèquia i quins eren els profits tan grans que se'n derivaven; a la vegada, però, la vaig fer servir per denunciar el fet que els iniciadors no tinguessin cap homenatge permanent a Manresa. Es amb aquesta intenció que a l'obra clarament es diu "A veure si ens fan el monument d'una vegada"; i un altre dia "Ara ens l'estem guanyant".

I sí, en efecte, a partir d'aquelles primeres representacions, la Junta de la Sèquia i la Junta d'Aigües Potables ens van encarregar al Vilajosana, al Vilaró i a mi que busquéssim alguna escultura que pogués tenir relació amb la sèquia. Vam anar a veure l'escultor Rebull, però no en tenia cap; després vam anar amb en Clarà i veierem que La Ben Plantada s'avenia molt amb el tema perquè podia representar la puixança, la fertilitat de la terra. Vàrem parlar amb ell i ens férem el pobre: li vam dir que els artistes manresans veuriem de molt bon grat una obra d'art seva a la nostra ciutat, que era un home que admiràvem tant, però . . . que no teníem calés. I ens va dir que ens la vendria per 175.000 ptes.

Llavors, vam portar una fotografia de l'estàtua a Manresa i els de la Sèquia, l'alcalde Moll, el Busquets de les galetes i el Sr. Gallifa van dir: "No ens la deixem escapar". Però com que a l'hora de fer el tracte en ferm aquests hi van anar amb els seus puros, amb els seus cotxes, amb la seva panxa, i com que un va començar a parlar de les estàtues que tenia al seu jardí i l'altre anava tirant pa a les oques . . . , en Clarà els va dir: "Si la voleu, 250.000 ptes". I se la quedaren a aquest preu; cent mil les donà la Junta d'Aigües Potables, cent mil més la Junta de la Sèquia i, si mal no recordo, cinquanta mil s'aconseguien a través d'un crèdit de la Caixa d'Estalvis.

— Poc després es rebia la famosa carta del bisbe oposant-se a la col·locació de l'estàtua d'en Clarà al carrer, no? Com va anar això?

Ui! Hi va haver una reunió tempestuosa perquè els administradors de la Llum van rebre aquesta carta també tempestuosa del Bisbe de Vic que després de fer referència a algunes vinyetes meves de l'Auca dibuixada, que les titllà d'irrespetuoses i volterianes, deia que veuria amb disgust que es posés aquesta estàtua "immodesta" a la via pública. Alguna animeta devia anar a burxar-li l'orella i a inflar-ho tot.

Finalment, després de donar-li moltes voltes, es va votar definitivament si s'exposava al carrer o no. Nosaltres, els artistes, no teníem vot, només veu. Recordo que el Ballarà, que tampoc no podia votar, ens esperava abans d'entrar a la reunió i ens anava dient d'un a un: "No la posareu pas l'estàtua. No hi teniu res a fer amb aquesta gent".

Els qui van votar a favor van ser el Sr. Martí, àlies "Xivit" de les Escodines, el Manubens, el Moll i em sembla que el Santasusana. S'hi van oposar el Busquets, el Jutge de Manresa, el "Gallinaire", el Dr. Masachs, que era el representant de la família Prudenci Comellas -que havia deixat 30.000 duros per al monument i no sé on van anar a parar-, el Dr. Soler, un pagès dels régants i l'arquitecte Firmat -Fixa't un universitari! Sembla Mentida!-. La votació doncs va ser perduda per 7 vots a 4.

Jo ja els ho deia: "Això no solament s'hauria de tolerar, sino fomentar-ho perquè els infants aprenguin a identificar la naturalesa humana d'una manera púdica". Però no hi va haver res a fer. El bo del cas és que el Busquets anava dient: "Alerta, jo votaré que no per salvar el "Papitu", vull salvar el "Papitu". Es referia que volia salvar el prestigi de l'alcalde Moll -conegut pels amics pel "Papitu"-, no havent de tenir aquella estàtua al carrer. I va resultar que el Moll, que va ser l'últim en votar, ho va fer a favor de la instal·lació, deixant amb un pam de nas a tots. L'alcalde Moll era molt del "Movimiento" però bon noi i honrat. Quan va votar que sí va dir: "Al carrer mano jo, no el Bisbe".

L'estàtua llavors la van portar als sotans de la Cambra de Comerç i la van collar amb ciment a la paret i amb una cadena.

— Potser ho van fer perquè no s'escapés . . .

Sí, és clar. Després es van atrevir a posar-la al vestíbul de l'Ajuntament i a última hora la van instal·lar allà a la Bonavista, que no és el lloc indicat perquè aquell és un lloc de pas. L'estàtua d'en Clarà no és per mirar-la passant amb el cotxe, sinó per poder-la contemplar amb tranquil·litat, en un parc, assegut en un banc. A més, la glòria, l'homenatge és per contemplar-lo amb els ulls enlaire i no per haver-lo de mirar dintre d'un clot. Allà està a baix nivell, ensorrada i no es veu l'esvelta que és; hauria de poder ser a vista de granota.

— Finalment es van reconciliar amb el bisbe o no?

Sí, alguns anys més tard vaig coincidir amb el Sr. Bisbe -amb qui per cert havia estat condeixeble- i li vaig dir: "Què, ¿encara està tan enfadat, Sr. Bisbe?". Va abraçar-me i em digué que li havien exagerat molt la cosa.

I al canonge xantre Mossen Moia -en pau reposi-, amb el qual també havia estat condeixeble i que es trobava allí al costat vaig dir-li: "Us recordeu que abans hi havia uns bitllets de 25 ptes. en els que hi figuraven dues ninfes destapades fins a la cintura? ¿No les devia pas cremar, oi?" I ell, mirant-me fixament, va contestar-me: "Saps que ets molt animal?".

JOAQUIM ALOY I BOSCH